

ŚWIATŁO W FILMIE

Grupa docelowa: przedstawiciele branży filmowej (industry), twórcy rozpoczynający pracę z filmem, w szczególności ze światłem filmowym, osoby praktykujące w zakresie pracy na planie lub pracy z kamerą.

.....

Oświetleniowiec stanowi ważną, choć pozornie drugoplanową na planie filmowym funkcję. Światło jest jednak bardzo istotnym elementem inscenizacji. Oświetlenie, a właściwie gra światła i cieni, pozwalają na uwypuklenie, podkreślenie lub ukrycie elementów istotnych dla narracji. Światło może być znaczeniowo neutralne, ale może także nieść bardziej widoczny lub podprogowy przekaz interpretacyjny, podkreślając nastrój dzieła lub znaczenie konkretnego ujęcia. W oparciu o poniższe materiały przedstawiamy kilka z najważniejszych technicznych tropów i wskazówek istotnych dla oświetleniowca.

I. Jak zacząć?

Operowanie światłem w filmie z pewnością nie jest dyscypliną łatwą: należy dobrze orientować się zarówno w aspektach technicznych, estetycznych, jak i praktycznych realizacji filmowej oraz filmowego sprzętu. Przygodę ze światłem filmowym można jednak rozpocząć samemu, nawet we własnym domu czy studio bez zaplecza sprzętowego. Już za pomocą zwykłej żarówki możemy sprawdzać, badać i uczyć się operować światłem, próbować zrozumieć, jak zmienia się obraz w zależności od ustawienia źródła światła, rozpoznawać zmiany i rozwijać umiejętność oświetlania obiektu. Możemy poprosić kogoś, aby stał się naszym modelem, ale także np. przygotować symboliczną postać: wbić kijek w pomarańczę.

Ćwiczenia z jednym źródłem światła są bardzo rozwijające i mogą dać zaskakujące efekty.

(00:00 – 01:00)

Należy jednak pamiętać, że każdy model nieco inaczej będzie prezentować się, nawet jeśli zostanie tak samo oświetlony: zależy, czy jest to np. łysy mężczyzna czy długowłosa kobieta **(01:00 – 04:22)**

Sprzęt nie zawsze zatem jest najważniejszy w przypadku oświetlania filmu. Efekt lampy można czasem uzyskać za pomocą zwykłej żarówki, stosując różnorodne rozwiązania, np. użycie styropianu.

II. Światło nocą

Noc amerykańska, czyli tzw. Day For Night (DFN) to technika realizacji zdjęć filmowych polegająca na filmowaniu danej sceny w pełnym świetle dziennym przy użyciu filtrów i odpowiednio dobranych parametrów ekspozycji, tak aby uzyskać materiał wizualny mający efekt zrealizowanego w nocy.

Techniki tej zaczęto używać w latach 20. (jednym z pierwszych filmów korzystających z efektu nocy amerykańskiej był *The Headless Horseman* [1922]). Choć współcześnie pojawiły się alternatywy umożliwiające realizację prawdziwych zdjęć nocnych: wysokoczuła taśma filmowa, sensory jasne obiektywy, a także możliwość manipulacji obrazem na poziomie postprodukcji, to twórcy nadal chętnie z niej korzystają. Poniżej znajduje się kilka ciekawych i ważnych wskazówek oraz uwag, jak wykorzystywać światło w technice zdjęć DFN.

Noc w noc

Pytanie, które na pierwszy rzut oka może się wydawać absurdalne: „Czy łatwiej jest nakręcić noc w noc, czy w dzień?”, w przypadku realizacji filmowej wcale nie jest bezzasadne. Wielu twórców i oświetleniowców stara się unikać kręcenia scen w nocy, jeśli nie ma takiej konieczności i realizować zdjęcia w ciągu dnia, gdy tylko jest taka możliwość.

Światło całkowicie zmienia się w zależności od pory dnia. Zmiana intensywności oświetlenia rano nie powoduje takich samych zmian w obrazie, jak ta sama zmiana wykonana kilka godzin później.

(jak zmienia się światło i konieczność oświetlania w zależności od pory dnia: 04:22 – 05:00)

Przyjęło się twierdzenie, że do obrazowania nocy używa się błękitnej lampy. To myślenie u wielu twórców pokutuje do dzisiaj, jednak warto odżegnać się od tak estetycznie jednorodnej wizji – noc nie musi być niebieska. Aby jednak uzyskać efekt niebieskiego światła czy nadać nocy właściwej kolorystyki można wykorzystywać zarówno światło dzienne i sztuczne.

(jak uzyskać efekt niebieskiego światła: 05:00 – 05:30))

Czy da się nakręcić las nocą? Pytanie z pewnością istotne jest dla wielu adeptów filmów grozy i nie tylko: 05:00 – 05:30)

Jeśli zdecydujemy się kręcić nocą, warto wziąć pod uwagę kilka ważnych kwestii, m.in. efekt spadku światła. Istnieje kilka nadrzędnych zasad, o których należy pamiętać i którymi należy się kierować, aby efekt był jak najbardziej wiarygodny i estetycznie atrakcyjny.

(zasady kręcenia nocą: 05:00 – 05:30)

Noc w dzień

Sfilmowanie danej sceny w ciągu dnia, która ma mieć efekt sceny realizowanej nocą jest tak naprawdę możliwe przy użyciu niewielkich zasobów sprzętu, a nawet jednej lampy.

(jak za pomocą jednej lampy nakręcić noc w dzień: 05:30 – 07:20)

Także w przypadku nocy amerykańskiej istnieje kilka ważnych wskazówek, które należy wziąć pod uwagę. Ważnych jest wiele kwestii technicznych:

przede wszystkim zwracanie uwagi na przysłone **(Jak się kręci noc w dzień? 07:20 – 08:56)** i np. **oświetlanie oczu (07:20 – 08:56)**.

W dużych produkcjach, których budżet pozwala na niestandardowe rozwiązania, buduje się namioty, nieraz kryjące całe budynki, które mają wzmocnić wrażenie efektu nocy.

(08:56 – 10:08)

III. Różnorodne kwestie techniczne

- filtry

W niektórych przypadkach przydatne będzie użycie filtrów. Nie zawsze jest to rozwiązanie najlepsze i często efekty z filtrów można uzyskać w inny sposób.

(jakie jest znaczenie filtrów w filmie i jak je używać: 10:08 – 21:50)

- neony i światło odbicia

Wyobraźmy sobie taką scenę: dwójka ludzi stoi wieczorową porą w dużym mieście. Co wówczas będzie głównym źródłem światła? Przede wszystkim miejskie reklamy i neony. Jak nakręcić taką scenę, by aktorzy byli właściwie oświetleni i by wytworzyła ona właściwą dla tej chwili atmosferę?

(jak uzyskać odbicie neonów: 21:50 – 22:18)

- światło w atelier

Najbardziej klasyczny układ lamp w filmie to tzw. schemat trypunktowy, za pomocą którego buduje się pierwszy plan. Najważniejsze światło kluczowe (*key light*) znajduje się najbliżej obiektu, jest ostre i buduje efekty światłocieniowe; umiejscowione za jego plecami światło kontrolne (*back light*) podkreśla kształt obiektu, wydobywając go niejako z tła; z kolei światło wypełniające (*fill light*) rozprasza cienie – dobrze, żeby cień nosa nie zasłonił twarzy aktora. Do tego układu dorzuca się również często lampę oświetlającą tło (*background light*), którego celem jest zaakcentowanie nie tyle postaci, co scenografii / światła przedstawionego.

Schemat ten (który można przećwiczyć wirtualnie na stronie <http://www.zvork.fr/vls/>) obowiązuje przede wszystkim w przypadku kręcenia filmu w atelier. Zdjęcia w naturalnych lokacjach nie zawsze dostosowane są do tego typu zabiegów. Dodatkowym problemem może być chociażby flara – efekt okręgów powstający przez kąt padania promieni słonecznych na obiektyw.

(zob. Uwagi warsztatowe nt. rozmieszczania lamp na planie – 22:18 – 28:00)

- efekt butterfly

Opisany powyżej układ lamp nie jest jedynym stosowanym na planie filmowym. Coraz większą popularność, szczególnie w kinie artystycznym czy po prostu takim, które kładzie nacisk na ekspresję wizualną, zdobywa schemat oświetleniowy typu butterfly.

(zob. czym jest sprzęt butterfly: 28:00 – 32:10)

- oś obrazu / kontaktu

Oś obrazu lub oś kontaktu rozumiemy jako fikcyjną linię między wzrokiem bohaterów. Dzieli ona rzeczywistość, w której przebywają bohaterowie na strefy lub strony. Nie jest trudno zachować oś obrazu w przypadku, gdy w scenie biorą udział dwie osoby. Wraz ze zwiększającą się ilością postaci – sytuacja się komplikuje.

Zachowanie osi kontaktu, czyli jednej z ważniejszych zasad operatorskich, oznacza filmowanie bohaterów tylko po jednej stronie osi, co zapewnia zachowanie poprawnych kierunków patrzenia bohaterów w kadrze.

(Oś obrazu - co to jest? 32:10 – 32:53)

(Przekraczanie osi obrazu: jak temu zapobiec ? 32:53 – 36:05)

Przekroczenie osi kontaktu zawsze można poprawić, jeśli zorientujemy się o tym na planie. Gorzej, jeśli kwestia ta wyjdzie dopiero na stole montażowym. Warto jednak pamiętać, że właściwa oś obrazu to wspólne zadanie dla reżysera i oświetleniowca – każda z tych osób powinna pilnować, by jej nie przekraczać.

(36:05 – 37:22)

IV. Wskazówki

Dla osób praktykujących pracę na planie filmowym, interesujących się światłem w filmie oraz wszelkimi efektami wizualnymi istnieje ważna strona internetowa, na której można zobaczyć wiele materiałów wizualnych dotyczących zarówno sprzętu, jak i konkretnych rozwiązań filmowych: Video Copilot (<http://www.videocopilot.net>). Jednak tak naprawdę wystarczy żarówka, za pomocą której możemy sprawdzać, badać i uczyć się operować światłem,

próbować zrozumieć, jak zmienia się obraz w zależności od ustawienia źródła światła, rozpoznawać zmiany i rozwijać umiejętność oświetlania obiektu.

Symbolem światła jest świeczka – już za jej pomocą możesz pracować nad nauką oświetlania. Jeśli źródeł i mocy światła jest więcej, możliwości w sposób naturalny się zwiększają. Warto naukę jednak rozpocząć od człowieka i jego twarzy – do tego zaś wystarczy nawet mała lampa. Najważniejsza jest bowiem kwestia wizji, którą każdorazowo oświetleniowiec powinien posiadać. W filmie bardzo istotny jest czas – ważne zatem, aby operator światła miał świadomość, jak daną scenę chce oświetlić i jaki przyniesie to efekt.

(istota pierwszej sceny 37:22 – 37:46)

(zob. Wyczulenie na właściwości obiektu: 37:22 – 37:46)

Sprzęt nie jest ważny, a przynajmniej nie najważniejszy – liczy się umiejętność wykorzystania jego możliwości.